

Ekonomski utjecaj i turističko vrednovanje nacionalnog parka Plitvička jezera

Šoljak, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:266599>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-01**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

MARTINA ŠOLJAK

**EKONOMSKI UTJECAJ I TURISTIČKO
VREDNOVANJE NACIONALNOG PARKA PLITVIČKA
JEZERA**

Završni rad

Pula, 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

MARTINA ŠOLJAK

EKONOMSKI UTJECAJ I TURISTIČKO
VREDNOVANJE NACIONALNOG PARKA PLITVIČKA
JEZERA

Završni rad

JMBAG:01150796393 , redovna studentica

Studijski smjer: Turizam

Predmet: Ekonomika turizma

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Turizam

Mentor: doc. dr. sc. Tamara Floričić

Pula, 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Martina Šoljak, kandidat za prvostupnika ekonomije, smjera Turizam, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Martina_Šoljak

U Puli, 2024. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, **Martina Šoljak**, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „**EKONOMSKI UTJECAJ I TURISTIČKO VREDNOVANJE NACIONALNOG PARKA PLITVIČKA JEZERA**“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 2024. godine

Potpis

Martina Šoljak

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Cilj i svrha rada.....	2
1.3. Struktura rada.....	2
1.4. Znanstvene metode	3
2. TURISTIČKO I EKONOMSKO VREDNOVANJE ZAŠTIĆENIH PODRUČJA	4
2.1. Ekonomski potencijal i valorizacija zaštićenih područja	4
2.2. Turistički potencijal i valorizacija zaštićenih područja	5
2.3. Multiplikativni ekonomski efekti razvoja turizma zaštićenih područja.....	6
3. TURISTIČKO VREDNOVANJE ZAŠTIĆENIH PODRUČJA U REPUBLICI HRVATSKOJ	8
3.1. Pregled turističkih pokazatelja u nacionalnim parkovima Republike Hrvatske ..	8
3.2. Doprinos zaštićenih područja ukupnim turističkim pokazateljima u Hrvatskoj	14
4. TURISTIČKI ZNAČAJ JAVNE UPRAVE NACIONALNI PARK PLITVIČKA JEZERA	16
4.1. Povijesni razvoj Nacionalnog parka	16
4.2. Utjecaj turizma u NP Plitvička jezera na lokalni ekonomski razvoj	18
4.3. Utjecaj turizma u NP Plitvička jezera na nacionalni i regionalni ekonomski razvoj	22
4.4. Održiva turistička valorizacija JU NP Plitvička jezera	24
5. EKONOMSKI UTJECAJ NACIONALNOG PARKA PLITVIČKA JEZERA.....	28
5.1. Multiplikativni ekonomski efekti razvoja turizma u NP Plitvička jezera	28
5.2. Ukupan ekonomski potencijal zaštićenih područja u Hrvatskoj.....	33
6. ZAKLJUČAK	35
LITERATURA.....	38
POPIS SLIKA.....	42

POPIS TABLICA	43
POPIS GRAFIKONA.....	44
SAŽETAK	45
SUMMARY	46

1. UVOD

Nacionalni park Plitvička jezera biser je Hrvatske prirodne baštine, proglašen je nacionalnim parkom 1949.godine što ga čini i najstarijim nacionalnim parkom u Republici Hrvatskoj, a ujedno je i najposjećeniji. Nacionalni park Plitvička jezera, pozicioniran u središtu Hrvatske, predstavlja izuzetno važan segment prirodne baštine, ne samo unutar granica zemlje, već i međunarodno prepoznat kao jedan od najistaknutijih prirodnih rezervata. Ova izvanredna destinacija, obilježena impresivnim vodenim formacijama, slapovima i bujnim šumama, nije samo atraktivan turistički cilj, već predstavlja i ključni čimbenik u ekonomskoj strukturi regije i šire.

Plitvička jezera, kao dio UNESCO-ve svjetske baštine te jedan od najfrekventnije posjećenih nacionalnih parkova u Europi, svake godine privlače milijune turista iz različitih dijelova svijeta. Njihova jedinstvena prirodna ljepota, obilježena kristalno čistim jezerima i spektakularnim slapovima, ne samo da stvara nezaboravna iskustva za posjetitelje, već i generira kompleksan sustav gospodarske aktivnosti. Zbog svoje ljepote i bioraznolikosti očarava ljubitelje prirode diljem svijeta, ali Plitvička jezera igraju i ključnu ulogu u lokalnoj i nacionalnoj ekonomiji RH. Nacionalni park Plitvička jezera ima turističku svrhu koja se središnje fokusira na zaštitu važnih prirodnih i kulturnih vrijednosti, prepoznatih na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Turistička destinacija nacionalnog parka, kakva je danas, proizlazi iz njegovog dugogodišnjeg uspona i razvoja. Nacionalni park prolazio je kroz različite faze razvoja, od početka u zaštiti prirodnih resursa do postizanja statusa prepoznatljive turističke destinacije.

U ovom diplomskom radu, znanstveno će se pristupiti istraživanju ekonomskog utjecaja i turističke valorizacije Nacionalnog parka Plitvička jezera, s posebnim osvrtom na njegovu ulogu kao centralne točke gospodarske aktivnosti. Ovom analizom će se pokušati sagledati kako ova prirodna oaza ne samo što potiče razvoj lokalne zajednice, već i pridonosi ukupnom ekonomskom rastu Hrvatske.

1.1. Cilj i svrha rada

Suvremeni turizam danas ima status masovne društveno-ekonomske pojave pa ima značajan utjecaj na društveni i gospodarski razvoj, a nacionalni parkovi kao i Plitvička jezera često su središta turističkih aktivnosti. Cilj ovog diplomskog rada jest orijentirati se na istraživanje ekonomskog učinka odnosno ekonomske dobiti i turističke valorizacije ovoga posebnog područja. Kroz analizu posjetitelja, infrastrukture i ekonomske aktivnosti namjerava se detaljnije istražiti kako Nacionalni park Plitvička jezera, osim što svojom prirodnom ljepotom očarava posjetitelje već i značajno doprinosi ekonomskoj dobrobiti županije i cijele države.

Svrha ovog istraživanja je detaljno analizirati ekonomski utjecaj i turističku valorizaciju Nacionalnog parka Plitvička jezera s ciljem boljeg razumijevanja njegove uloge u lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj ekonomiji. Konkretno, istraživanje će se fokusirati na identifikaciju ključnih čimbenika koji utječu na ekonomski prosperitet područja oko parka te na ocjenu doprinosa Nacionalnog parka Plitvička jezera ukupnom turističkom prometu i razvoju turističke industrije u Hrvatskoj.

1.2. Znanstvena hipoteza

Po determiniranom cilju i svrsi istraživanja, moguće je odrediti temeljnu hipotezu rada koja glasi:

H0: Postoji povezanost između turističke aktivnosti u Nacionalnom parku Plitvička jezera i ekonomske utjecaja na razvoj Plitvičkih jezera, pri čemu veći broj posjetitelja rezultira povećanjem turističke potrošnje.

1.3. Struktura rada

Struktura rada sačinjena je od 6 poglavlja. U uvodu dajemo prikaz teme rada te opisujemo svrhu i cilj rada, strukturu rada i znanstvene metode. U drugom poglavlju upoznajemo se s nastankom i sadržajem Plitvičkih jezera. Treće poglavlje opisuje

turističko vrednovanje zaštićenih područja u Republici Hrvatskoj s pregledom turističkih pokazatelja u nacionalnim parkovima RH i doprinosu zaštićenih područja ukupnim turističkim pokazateljima u RH. U četvrtom poglavlju obrađujemo turistički značaj JU Nacionalni park plitvička jezera i analizira se broj posjetitelja tokom godina, opisuje se značaj JU Nacionalni park Plitvička jezera za lokalni ekonomski razvoj kao i za regionalni i nacionalni ekonomski razvoj

1.4. Znanstvene metode

U znanstvenom istraživanju, oblikovanju te prezentiranju rezultata istraživanja ovog rada, koristiti će se kombinacija sljedećih znanstvenih metoda: metoda analize i sinteze, komparativna metoda, statistička metoda.

2. TURISTIČKO I EKONOMSKO VREDNOVANJE ZAŠTIĆENIH PODRUČJA

Turističko i ekonomsko vrednovanje zaštićenih područja predstavlja ključni aspekt održivog upravljanja prirodnim resursima i turizmom. Zaštićena područja, kao što su nacionalni parkovi, parkovi prirode i ostala zaštićena područja, imaju izuzetan značaj kako za očuvanje biološke raznolikosti tako i za razvoj turizma. U ovom poglavlju analizirat će se ekonomski i turistički potencijal za procjenu turističkog i ekonomskog potencijala zaštićenih područja te njihov doprinos lokalnoj i nacionalnoj ekonomiji.

2.1. Ekonomski potencijal i valorizacija zaštićenih područja

Ekonomski potencijal i valorizacija zaštićenih područja predstavljaju ključne čimbenike u održivom upravljanju prirodnim i kulturnim resursima. Zaštićena područja poput nacionalnih parkova, parkova prirode, rezervata biosfere i ostalih zaštićenih područja često su bogata prirodnim ljepotama, biološkom raznolikošću, kulturnim spomenicima i tradicionalnim znanjem (Vidaković, 1989.). Njihov ekonomski potencijal proizlazi iz raznih izvora, uključujući turizam, poljoprivredu, šumarstvo, istraživanje i razvoj, te ekološke usluge koje pružaju. Turizam je jedan od najvažnijih izvora prihoda za zaštićena područja. Posjetitelji dolaze kako bi doživjeli prirodne ljepote, divlji svijet, avanturističke aktivnosti i kulturno nasljeđe koja ta područja nude. Osim toga, turističke aktivnosti kao što su smještaj, restorani, suveniri, i usluge vodiča pružaju priliku za lokalne zajednice da ostvare prihode i stvore radna mjesta (Geić, 2011.). Međutim, važno je osigurati da turizam bude održiv, kako bi se izbjeglo prekomjerno opterećenje okoliša i kulturnih resursa.

Poljoprivreda također može igrati važnu ulogu u ekonomiji zaštićenih područja. Tradicionalne poljoprivredne prakse, kao što su pašarenje stoke ili organsko uzgojeno voće i povrće, mogu se održavati kao sastavni dio očuvanja krajolika i biološke raznolikosti. Osim toga, poljoprivredne djelatnosti mogu pružiti dodatni prihod lokalnim stanovnicima, posebno u ruralnim područjima. Šumarstvo je još jedan važan sektor u zaštićenim područjima. Očuvanje šuma i njihova održiva uporaba može osigurati ekonomski potencijal kroz proizvodnju drveta, ekoturizam, zaštitu

voda i klimatske regulacije (Bartoluci, 2013.). Uz to, istraživanje i razvoj u području šumarstva može pružiti inovativna rješenja za održivo upravljanje šumskim resursima.

Ekološke usluge koje pružaju zaštićena područja imaju i ekonomsku vrijednost. To uključuje usluge kao što su pročišćavanje vode, regulacija klimatskih uvjeta, biodiverzitet, i turizam divljih životinja. Valorizacija ekoloških usluga može uključivati metode kao što su ekonomska evaluacija ekosustava i plaćanje za ekološke usluge, što omogućava lokalnim zajednicama da zarade prihode iz očuvanja prirodnih resursa (Vidaković, 2003.). Važno je napomenuti da održivo upravljanje zaštićenim područjima zahtijeva uravnotežen pristup koji uzima u obzir ekonomske, socijalne i ekološke aspekte. Potrebno je osigurati da ekonomski potencijal bude iskorišten na način koji promiče očuvanje prirodnih i kulturnih vrijednosti, podržava lokalne zajednice i osigurava dugoročnu održivost zaštićenih područja.

2.2. Turistički potencijal i valorizacija zaštićenih područja

Turistički potencijal i valorizacija zaštićenih područja predstavljaju ključne faktore u održivom razvoju turizma i zaštiti prirodnog okoliša. Zaštićena područja poput nacionalnih parkova, parkova prirode, rezervata biosfere i ostalih zaštićenih područja obiluju prirodnim ljepotama, biološkom raznolikošću, kulturnom baštinom i tradicionalnim znanjem, čineći ih izuzetno atraktivnim destinacijama za turiste (Vidaković, 2003.). Turistički potencijal zaštićenih područja leži u njihovoj sposobnosti da pruže jedinstvena iskustva posjetiteljima. To može uključivati aktivnosti poput planinarenja, pješaćenja, vožnje biciklom, promatranja divljih životinja, raftinga, jedrenja, ronjenja i mnoge druge outdoor aktivnosti. Osim toga, turisti posjećuju zaštićena područja kako bi doživjeli mirnu prirodu, divlji svijet, spektakularne krajolike i proučavali endemične vrste biljaka i životinja.

Valorizacija turističkog potencijala zaštićenih područja podrazumijeva razvoj održivih turističkih aktivnosti i infrastrukture koje omogućuju posjetiteljima da uživaju u prirodnim i kulturnim vrijednostima područja, uz minimalni negativni utjecaj na okoliš (Bartoluci, 2013.). To može uključivati izgradnju staza za planinarenje, biciklističke staze, vidikovce, interpretacijske centre, edukativne staze, kampove,

posjetiteljske centre, i druge objekte i sadržaje koji podržavaju turističko iskustvo. Valorizacija zaštićenih područja treba biti usklađena s principima očuvanja prirode i održivog razvoja. To znači da se turističke aktivnosti trebaju provoditi na način koji minimizira negativne utjecaje na okoliš, kao što su erozija tla, zagađenje voda i buka, te da se promiče osviještenost o važnosti očuvanja prirode među posjetiteljima.

Osim turizma koji izravno profitira od posjeta zaštićenim područjima, valorizacija turističkog potencijala može uključivati i razvoj dodatnih turističkih usluga poput smještaja, ugostiteljstva, prijevoza, vodičkih usluga, prodaje suvenira, i drugih aktivnosti koje podržavaju turizam. Time se stvara dodatna vrijednost za lokalne zajednice, pružajući im priliku za generiranje prihoda, razvoj malih poduzeća i stvaranje novih radnih mjesta (Vidaković, 2003.). Turistički potencijal i valorizacija zaštićenih područja igraju ključnu ulogu u održivom turizmu, promicanju lokalnog razvoja i očuvanju prirodnog i kulturnog nasljeđa. Njihovom pravilnom upravom može se osigurati da turizam bude motor gospodarskog rasta, dok istovremeno osigurava dugoročnu zaštitu prirodnih resursa i kvalitetu života lokalnih zajednica.

2.3. Multiplikativni ekonomski efekti razvoja turizma zaštićenih područja

Razvoj turizma u zaštićenim područjima može imati značajan multiplikativni ekonomski učinak na lokalnu i regionalnu ekonomiju. Multiplikativni učinci predstavljaju širenje ekonomskih beneficija koje turizam donosi kroz razne sektore i aktivnosti, stvarajući lančanu reakciju koja rezultira povećanjem prihoda, zapošljavanja i razvoja infrastrukture (Vidaković, 2003.). Jedan od ključnih multiplikativnih učinaka je povećanje potražnje za različitim proizvodima i uslugama u lokalnoj zajednici. Turisti koji posjećuju zaštićena područja često troše novac na smještaj, hranu, prijevoz, suvenire, vodiče i druge turističke usluge. To stvara potražnju koja potiče razvoj malih poduzeća i obrtnika, te pruža priliku za razvoj novih poslovnih inicijativa.

Povećanje potražnje također potiče investicije u razvoj infrastrukture. Lokalne vlasti i privatni investitori mogu ulagati u izgradnju i obnovu smještajnih kapaciteta, restorana, trgovina, turističkih atrakcija, turističke infrastrukture poput staza, vidikovaca, interpretacijskih centara, te poboljšanje prometne i komunalne

infrastrukture (Bartoluci, 2013.). Ovi projekti stvaraju nova radna mjesta u građevinskom sektoru, ali i potiču daljnje ulaganje u turistički sektor. Povećanje turističke potražnje također može imati pozitivan utjecaj na poljoprivredu i proizvodnju lokalnih proizvoda. Ovo se posebno odnosi na ruralna područja gdje se često nalaze zaštićena područja. Turisti mogu posjećivati poljoprivredna gospodarstva, voćnjake, vinograde i otkupljivati lokalne proizvode poput voća, povrća, meda, vina, sira i ostalih gastronomskih specijaliteta. Ovo ne samo da podržava lokalne proizvođače, već i promiče očuvanje tradicionalnih poljoprivrednih praksi i biološke raznolikosti.

Povećana turistička aktivnost također potiče razvoj kulturnih i obrazovnih programa. Lokalne zajednice mogu organizirati kulturne događaje, festivale, radionice, izložbe i druge aktivnosti koje promiču lokalnu kulturu, običaje, umjetnost i zanate (Vidaković, 2003.). Turističke agencije mogu ponuditi edukativne ture koje posjetiteljima pružaju priliku da nauče više o povijesti, ekologiji, geologiji i biološkoj raznolikosti zaštićenih područja. Sve ove aktivnosti zajedno stvaraju lančanu reakciju koja rezultira stvaranjem novih poslovnih prilika, povećanjem prihoda, smanjenjem nezaposlenosti i povećanjem životnog standarda lokalnog stanovništva. Međutim, važno je naglasiti da upravljanje turizmom u zaštićenim područjima treba biti održivo i odgovorno, s ciljem očuvanja prirodnih i kulturnih resursa za buduće generacije.

3. TURISTIČKO VREDNOVANJE ZAŠTIĆENIH PODRUČJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Turizam u zaštićenim područjima poput nacionalnih parkova predstavlja složen fenomen koji uključuje različite aspekte, uključujući ekonomski, sociokulturni i ekološki. Stoga je važno razumjeti kako turističke aktivnosti utječu na održivost zaštićenih područja te na koje načine se njihova vrijednost može kvantificirati i procijeniti. U suvremenom kontekstu očuvanja prirodnih resursa, turističko vrednovanje zaštićenih područja poput nacionalnih parkova i parkova prirode postaje sve važnije za razumijevanje njihove vrijednosti i doprinosa lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj ekonomiji. U ovom poglavlju istražit će se stoga koncept turističkog vrednovanja zaštićenih područja u Republici Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na Nacionalne parkove kao ključne turističke destinacije.

3.1. Pregled turističkih pokazatelja u nacionalnim parkovima Republike Hrvatske

Nacionalni parkovi Republike Hrvatske predstavljaju izuzetno važan segment turističke ponude zemlje, privlačeći velik broj domaćih i stranih posjetitelja svake godine. Pregled turističkih pokazatelja u nacionalnim parkovima omogućuje bolje razumijevanje turističkog potencijala ovih područja te njihovog doprinosa ukupnom turističkom prometu u Hrvatskoj. Jedan od ključnih pokazatelja koji se prati u nacionalnim parkovima jest broj posjetitelja. To uključuje kako domaće turiste, tako i strane posjetitelje (Čavlek, 2011.). Analiza ovog pokazatelja omogućuje sagledavanje sezonskih varijacija u turističkoj potražnji, identifikaciju popularnih mjeseci za posjet i razumijevanje trendova u ponašanju posjetitelja. Također se prate i podaci o demografskim karakteristikama posjetitelja, kao što su dob, spol, zemlja podrijetla i motivacija za posjet, što omogućuje bolje prilagođavanje turističke ponude njihovim preferencijama i potrebama (Galičić i Laškarin, 2015.). Turistički pokazatelji su kvantitativni ili kvalitativni pokazatelji kojim se mjere različiti aspekti turizma, uključuju prihode od turizma, prosječnu potrošnju po turistu, statistike o broju dolazaka i

noćenja, duljini boravka, stopu popunjenosti smještajnih kapaciteta, svrhu posjete gostiju, strukturu gostiju po nacionalnosti, i indekse zadovoljstva posjetitelja i kvalitete turističke ponude (Bartoluci, 2013.).

Nacionalni parkovi su zaštićena područja koja se održavaju radi očuvanja biološke raznolikosti, prirodne ljepote i kulturne baštine te pružaju priliku za obrazovanje, rekreaciju i opuštanje posjetitelja (Geić, 2011.). Osim direktnih prihoda nacionalnih parkova, izvor su prihoda i davateljima usluga izvan nacionalnog parka kao što su prijevoznici, turističke agencije, hotelijeri, ugostitelji te privatni ponuđači smještaja. U Republici Hrvatskoj nalazi se ukupno 408 zaštićenih područja (od kategorije strogog rezervata do spomenika parkovne arhitekture, uključujući naravno nacionalne parkove – 8 i parkove prirode – 12) koji obuhvaćaju 13,355 % kopnene površine i 1,948 % površine mora (Bioportal, 2024.) i doprinos zaštićenih područja se svakako može smatrati značajnim.

„Zaštićeno područje je geografski jasno određen prostor koji je namijenjen zaštiti prirode i kojim se upravlja radi dugoročnog očuvanja prirode i pratećih usluga ekološkog sustava. Ono je definirano Zakonom o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19) koji je ujedno temeljni pravni akt kojim se propisuju odredbe za zaštitu prirodnih vrijednosti Republike Hrvatske (MINGORP, 2024.).

Tablica 1. Zaštićena područja u Republici Hrvatskoj

KATEGORIJA ZAŠTITE	BROJ ZAŠTIĆENIH PODRUČJA
strogi rezervat	2
nacionalni park	8
posebni rezervati	77
park prirode	11
regionalni park	2
spomenik prirode	79
značajni krajobraz	83
park-šuma	27
spomenik parkovne infrastrukture	120
UKUPNO	409

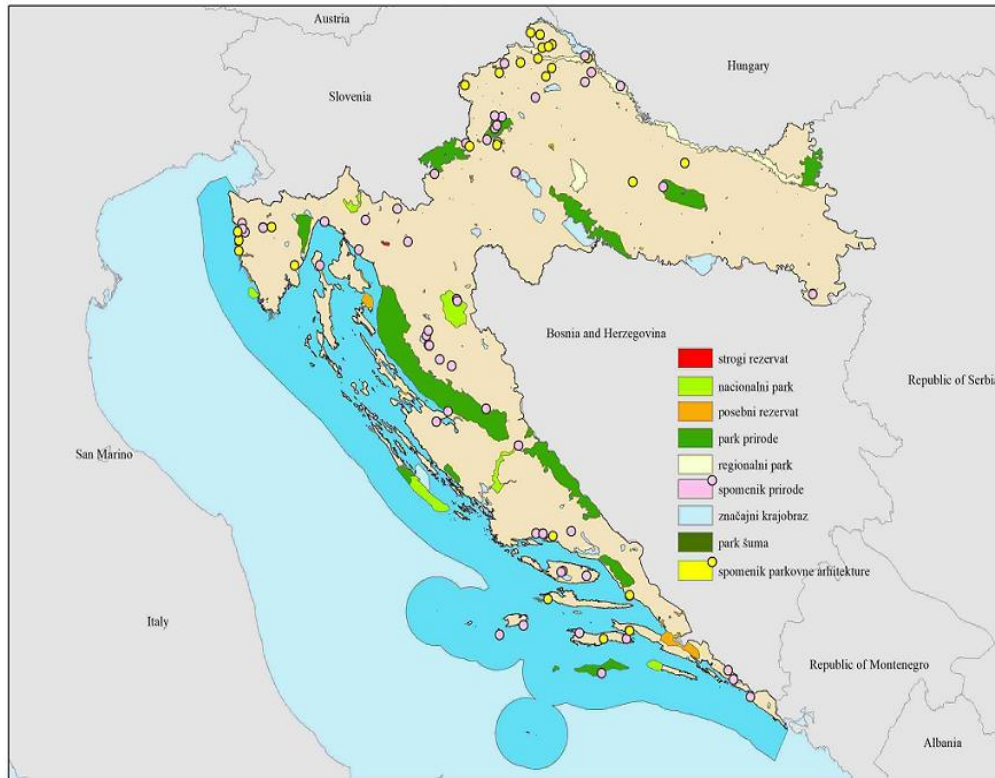
Izvor: HAZU (2022): Zaštićena prirodna područja u Hrvatskoj, dostupno na <https://edutorij-admin-api.carnet.hr/storage/extracted/af0509d5-844b-4eea-bf1f-aede697f1e0a/zasticena-prirodna-podrucja-u-hrvatskoj.html>, pristupljeno 06.04.2024.

Svih osam nacionalnih parkova u Hrvatskoj značajno doprinose u poticanju turizma kroz posjete, smještaj i druge turističke aktivnosti. Promatrajući nacionalne parkove Hrvatske, broj posjetitelja kontinuirano raste. Primjerice, 2009. godine bilo je ukupno 2.060.353, a 2019. godine 3.876.152 (DZS, 2024.). Nacionalni park Plitvička jezera najposjećeniji je nacionalni park u HR, drugi po redu je Nacionalni park Krka, koji uglavnom ima domaće posjetitelje te prema broju domaćih posjetitelja nadmašuje Plitvička jezera. Na Plitvičkim jezerima je 2022. godine bilo 1.160.884 turista, te u razdoblju od 1.1 do 14.11.2023. godine zabilježeno je 1.424.730 turista (Ministarstvo turizma, 2021.).

Kako bi privukli turiste, Nacionalni parkovi se ne mogu samo oslanjati na ljepotu i privlačnost prirode, već trebaju ulagati i u svoju ponudu. Plitvička jezera svoju primarnu ponudu proširuju te im sekundarnu ponudu čine četiri hotela, dva kampa, sustav obilaska te niz restorana i manjih ugostiteljskih objekata (Bralić, 2005.). Prosječan se turist na Plitvičkim jezerima zadržava dan i pol, sa ciljem da se to vrijeme produži poduzimaju se aktivnosti uređenja prezentacijskog centra za posjetitelje, uvođenje programa promatranja ptica, uređenje biciklističkih staza,

osmišljavanje programa za djecu i mlade, te se uz brojne marketinške aktivnosti održava i tradicionalni plitvički maraton.

Slika 1. Stanje zaštićenih područja u Hrvatskoj

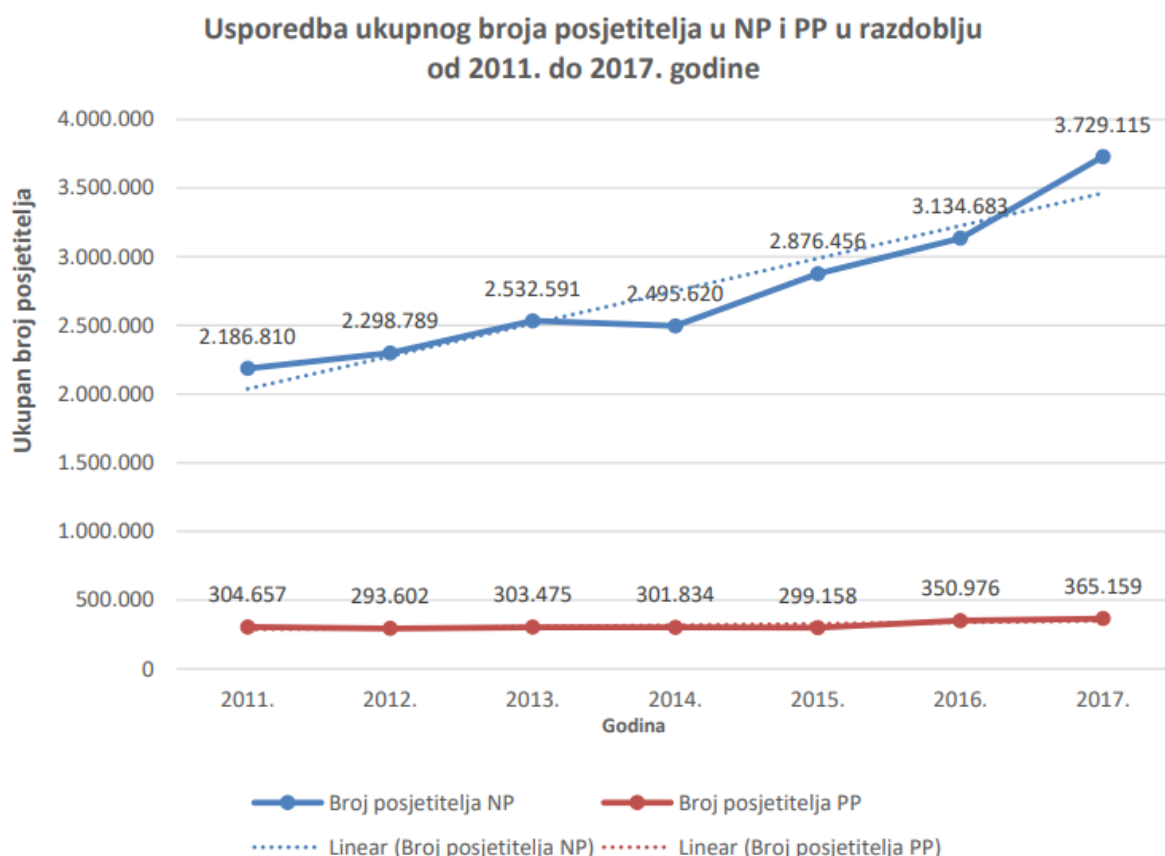
Izvor: MINGORP (2024): Što je zaštićeno područje, dostupno na <https://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/sto-je-zasticeno-podrucje>, pristupljeno 06.03.2024.

Hrvatska se može pohvaliti bogatstvom prirodnih resursa koji obuhvaćaju raznolike krajolike i ekosustave, protežući se od najviših planinskih vrhova u unutrašnjosti do slikovitih obala Jadranskog mora (Vidaković, 1989.). Ovakva raznolikost stvara kombinaciju pejzaža, bioraznolikosti i ekoloških sustava na relativno malom prostoru što Hrvatsku čini epicentrom bioraznolikosti u Europi.

U susret sveprisutnom razvoju masovnog turizma, postaje nužno posvetiti što više pažnje očuvanju zaštićenih područja u Republici Hrvatskoj kako bi se osigurala harmonična ravnoteža između turističkog napretka i dugoročnog očuvanja prirodne i kulturne baštine (Lay, 2012.). Masovni turizam u Republici Hrvatskoj, dok doprinosi pozitivnoj dinamici državnog proračuna, istovremeno je vrlo poguban i postavlja ozbiljne izazove u očuvanju okoliša i kulturne baštine. Iako je ovaj trend ekonomski

koristan, može donijeti štetne posljedice za lokalitete i zaštićena područja kao što su problemi u očuvanju okoliša, ali i promjene u kulturi lokalnog stanovništva, rastu cijena i slično.

Grafikon 1. Statistika posjećenosti nacionalnih parkova Hrvatske od 2011. – 2017. godine

Izvor: MINGORP (2018): Turizam u parkovima Hrvatske, dostupno na https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_c-dokumenti/180703_i_kreitmeyer_konf.pdf, pristupljeno 06.03.2024.

Unatoč tim izazovima bitno je naglasiti da su turizam i očuvanje zaštićenih područja od velike važnosti za Republiku Hrvatsku, te je zbog toga potrebno tražiti održive strategije kako bi se sačuvale prirodna i kulturna baština, osiguravajući da turizam doprinosi dugoročnom razvoju bez ugrožavanja autentičnosti (Talić, 2018.). Hrvatski sabor je na sjednici u prosincu 2022. godine donio „Strategiju razvoja održivog turizma do 2030.godine“ gdje su definirana četiri ključna strateška cilja razvoja održivog turizma Hrvatske (Hrvatski Sabor, 2022.):

1. Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam,
2. Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu,
3. Konkurentan i inovativan turizam,
4. Otporan turizam.

Posjećenost i atraktivnost nacionalnih parkova u Hrvatskoj su izuzetno visoki zbog bogatstva prirodnih ljepota, raznolikosti ekosustava i jedinstvenih prirodnih fenomena koje ova zaštićena područja nude posjetiteljima Nacionalni parkovi u Hrvatskoj obiluju prekrasnim krajolicima, kristalno čistim rijekama, jezerima, planinama, šumama i obalnim područjima (Talić, 2018.). To uključuje spektakularne vodene slapove poput onih u Nacionalnom parku Plitvička jezera, impresivne planinske vrhove u Nacionalnom parku Paklenica te netaknute otočne pejzaže u Nacionalnom parku Brijuni.

Nacionalni parkovi nude širok raspon aktivnosti za posjetitelje svih dobnih skupina i interesa, uključujući planinarenje, šetnje, biciklizam, vožnju čamcima, kupanje, ronjenje, promatranje ptica, fotografiranje prirode i istraživanje kulturnih znamenitosti. Nacionalni parkovi često nude interpretacijske centre, muzeje, staze s informacijskim tablama i vođene ture koje posjetiteljima pružaju mogućnost da nauče više o biološkoj raznolikosti, geološkim formacijama, kulturnoj baštini i ekološkim procesima u parku (Lay, 2012.).

Nacionalni parkovi imaju važnu ulogu u očuvanju prirodnih i kulturnih resursa te promicanju ekološke svijesti i održivog turizma. Posjetitelji koji posjećuju nacionalne parkove imaju priliku podržati njihovo očuvanje i sudjelovati u aktivnostima koje pridonose zaštiti okoliša (Vidaković, 2003.). Nacionalni parkovi aktivno promoviraju svoje turističke atrakcije putem marketinških kampanja, internetskih platformi, turističkih vodiča i suradnje s turističkim agencijama kako bi privukli veći broj posjetitelja.

Svi ovi faktori zajedno pridonose visokoj posjećenosti i atraktivnosti nacionalnih parkova u Hrvatskoj te ih čine važnim turističkim destinacijama koje privlače posjetitelje iz cijelog svijeta.

3.2. Doprinos zaštićenih područja ukupnim turističkim pokazateljima u Hrvatskoj

Zaštićena područja imaju veliku ulogu u turizmu zbog svoje jedinstvene prirodne ljepote, biološke raznolikosti i očuvanih ekosustava. Posjetitelji zaštićenih područja pronalaze užitak u istraživanju netaknute divljine, promatranju i upoznavanju rijetkih biljnih i životinjskih vrsta te u doživljaju prirodne harmonije (Lay, 2012.). Osim toga, zaštićena područja pružaju priliku za edukaciju o važnosti očuvanja okoliša i potiču svijest o ekološki održivom turizmu, na taj način se osigurava dugoročna atraktivnost destinacija. Takva područja imaju dubok i raznolik utjecaj na turističke pokazatelje, obogaćujući destinacije na više razina.

Zaštićena područja u Hrvatskoj uvelike utječu na povećanje turističke privlačnosti, nude jedinstvena iskustva koja privlače turiste željne divljine, netaknute prirode i specifičnih ekosustava (Vidaković, 1989.). Takva područja potiču povećanje broja posjetitelja u Hrvatskoj, doprinose ekonomskom rastu te potiču turistički sektor. Zaštićena područja pridonose i raznolikosti turističke ponude, turisti imaju priliku sudjelovati u ekoturističkim aktivnostima, poput promatranja ptica, planinarenja ili istraživanja podvodnog svijeta, što povećava interes i produljuje boravak posjetitelja što naravno rezultira i povećanjem lokalnih prihoda.

Tablica 2. Broj posjetitelja u zaštićenim područjima Hrvatske 2022. godine

JAVNA USTANOVA	BROJ EVIDENTIRANIH POSJETITELJA
NP Brijuni	149.444
NP Kornati	*157.574
NP Krka	951.106
NP Mljet	112.156
NP Paklenica	119.686
NP Plitvička jezera	1.357.304
NP Risnjak	12.715
NP Sjeverni Velebit	16.471
ukupno	2.876.456

Izvor: obrada autorice prema HAZU, 2022.

Prema podacima Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (2022), kroz osam hrvatskih nacionalnih parkova prošle godine zabilježeno je ukupno 2.876.456 posjetitelja. Među nacionalnim parkovima, Plitvička jezera su ostvarila najviši broj posjeta, s gotovo polovicom ukupnog broja, odnosno 1,3 milijuna ljudi. Nacionalni park Risnjak bilježi najmanji broj posjetitelja, s ukupno 12.715 posjetitelja. Plitvička jezera su i dalje popularna destinacija, s povećanjem broja posjeta u prvih šest mjeseci ove godine za dva posto u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Takav trend očekuje se i do kraja godine. Nacionalni park Sjeverni Velebit, koji je zabilježio pad broja posjeta za sedam posto u prvih šest mjeseci ove godine u usporedbi s istim razdobljem prethodne godine, također je bilježio manji prihod od 4,1 milijun kuna prošle godine, prema podacima Ministarstva zaštite okoliša. Vedran Katalinić, stručni suradnik za promidžbu Nacionalnog parka Sjeverni Velebit, naglašava da su loše vremenske prilike tijekom prvih šest mjeseci, kada su mnoge organizirane grupe, posebno školska djeca, otkazale svoje posjete, pridonijele smanjenju broja posjeta. Nacionalni park Sjeverni Velebit, koji obuhvaća Planinarski dom Zavižan i najstariju visinsku meteorološku postaju u Hrvatskoj te Velebitski botanički vrt, i dalje se suočava s izazovima unatoč promjenama trendova tijekom ljepšeg vremena i tijekom srpnja i kolovoza.

Turizam u zaštićenim područjima često potiče lokalnu ekonomiju, turistička aktivnost generira potrebu za različitim uslugama, posjetitelji troše novac na smještaj, hranu, suvenire i lokalne usluge, stvarajući radna mjesta i povećavajući prihode lokalnih zajednica (Bralić, 2005.). Takva financijska podrška podržava održavanje infrastrukture i potiče lokalne poduzetnike. Poslovi i radna mjesta vezani za upravljanje zaštićenim područjima izuzetno su važni u ruralnim područjima i mogu značajno utjecati na zadržavanje mladih obitelji, smanjenje nezaposlenosti i poboljšanje životnih standarda.

Turistički pokazatelji za destinaciju značajno se poboljšavaju jer turisti sve više traže destinacije koje promiču održivost i ekološku odgovornost, a zaštićena područja postaju epicentri ekoturizma (Lay, 2012.). Takva područja ne samo da obogaćuju turistički portfelj destinacije, već postavljaju temelje za dugoročnu ravnotežu između čovjeka i prirode. Njihov holistički doprinos društvenim, ekonomskim i ekološkim aspektima čini ih ključnim čimbenikom u održivom turističkom razvoju i promicanju globalne svijesti o važnosti očuvanja prirode.

4. TURISTIČKI ZNAČAJ JAVNE UPRAVE NACIONALNI PARK PLITVIČKA JEZERA

Plitvička jezera do početka druge polovice 19.stoljeća bila su u potpunosti nepoznata široj javnosti zbog ratnih opasnosti i nesigurnosti, nije im se moglo prilaziti jer nisu postajale izgrađene staze, a naselja i stanovnika nije ni bilo. Kada se situacija na Austrijsko-turskoj granici smirila tijekom 19.stoljeća, Plitvička jezera postaju zanimljiva vojnim zapovjednicima dok su povjesničari i književnici u svojim dijelima opisivali nestvarne ljepote i posebnost područja (NP Plitvička jezera, 2024.). Krajiški časnici su 1861. godine izgradili prvi objekt za svratište i prenoćište putnika, prozvan Carskom kućom.

4.1. Povijesni razvoj Nacionalnog parka

Turistički početci Plitvičkih jezera vezani su za aktivnosti Društva za zaštitu i poljepšavanje Plitvičkih jezera u Hrvatskoj koje je osnovano 1893.godine u Zagrebu sa ciljem da se „na Jezerima stvori prilike za primanje i boravljenje velikog svijeta, da se trajno očuvaju krasote jezera i okolice, da se prouče prirodne prilike toga kraja...“. Društvo je imalo značajnu ulogu u izgradnji infrastrukture (ceste, mostovi, staze, smještajni kapaciteti), te je 1896.godine otvoren prvi hotel, Hotel Plitvice sa 28 soba (NP Plitvička jezera, 2024.). Društvo je uređivalo staze i odmorišta, postavljali su se putokazi i natpisi te izrađivali plakati o Plitvičkim jezerima pa su i domaće i strane tiskovine uvrštavale razne članke o njima. Sve je to rezultiralo mijenjanjem izgleda prostora te je navelo Društvo da 1916.godine predloži Hrvatskom saboru izradu Zakona o zaštiti Plitvičkih jezera i njihovom proglašenju Nacionalnim parkom (NP Plitvička jezera, 2024.). Do prekretnice je došlo 1928/1929.godine pa su Plitvička jezera proglašena nacionalnim parkom na jednu financijsku godinu.

Slika 2. Hotelski kapaciteti NP Plitvička jezera 1920 – tih godina

Izvor: NP Plitvička jezera (2024): Povijest, dostupno na <https://np-plitvicka-jezera.hr/prirodna-i-kulturna-bastina/kulturno-povijesna-bastina/povijest/>, pristupljeno 06.03.2024.

Nakon drugog svjetskog rata Plitvička jezera proglašena su nacionalnim parkom 8.travnja 1949.godine. Val razvoja turizma zahvatio je i područje Plitvičkih jezera i turizam postaje djelatnost koja će valorizirati ovo čarobno područje. Razvoju turizma na ovom području sve više se pristupa planski pa je 1950. godine napravljen prvi plan uređenja koji je regulirao način izgradnje (NP Plitvička jezera, 2024.). Objekti su morali biti izduženi i niski, te se trebalo koristiti prirodnim materijalima, da se zadrži dojam netaknute prirode (NP Plitvička jezera, 2024.) Nacionalni park je 1979. godine upisan u UNSECO-ov popis svjetske baštine.

Nacionalni park Plitvička jezera dio su Dinarskog krškog područja, te pripada jednoj od najimpresivnijih krških područja u svijetu, krški reljef prvenstveno karakterizira karbonatna geološka podloga, rasjedi, bore, pukotine i drugo (Bralić, 2005.) Obilje vode koja prodire kroz pukotine karbonatne podloge i stvaranje jezera u takvom kraju je dragocjena pojava. Područje parka sastoj se od ukupno šesnaest jezera. Jezerski sustav dijeli se na Gornja i Donja jezera. Gornja jezera su prostorno i volumenski dominantna dok su donja jezera u uskom vapnenačkom kanjonu.

Gornja jezera su (NP Plitvička jezera, 2024.): Prošćansko jezero, Ciginovac jezero, Okrugljak jezero, Batinovac jezero, Veliko jezero, Malo jezero, Vir jezero, Galovac jezero, Milino jezero, Gradinsko jezero, Kozjak jezero i Burgeti koji su niz

malih pukotina jezeraca. Donja jezera čine: Milanovac jezero, Gavanovac jezero, Kaluđerovac jezero i Novakovića brod jezero. Najveća jezera su Kozjak jezero i Prošćansko jezero (Vidaković, 2003.). Kozjak jezero je površine 81,5ha (Božičević, 2005.) što ga površinski čini najvećim, naziv je dobilo prema legendi koja govori da se u jezeru otopilo 30 koza kad su po zaleđenom jezeru prelazile na otočić bježeći od vukova. Površina Prošćanskog jezera iznosi 68 ha, te ima najveću dubinu od 37m što rezultira da voda ima tamnije zelenu boju (Vidaković, 2005.).

Aktualni turistički značaj Nacionalnog parka Plitvička jezera je izuzetno visok i neosporno je jedna od najpoznatijih turističkih destinacija ne samo u Hrvatskoj, već i diljem svijeta. Nacionalni park Plitvička jezera je UNESCO-va svjetska baština, što ga čini izuzetno privlačnom destinacijom za posjetitelje koji cijene prirodnu ljepotu i kulturnu vrijednost ovog područja (Božičević, 2005.). Plitvička jezera su poznata po svojim kristalno čistim jezerima, spektakularnim slapovima i bujnim šumama, što ih čini jednim od najljepših prirodnih fenomena u Europi. Ova izuzetna prirodna ljepota privlači milijune posjetitelja svake godine. Nacionalni park Plitvička jezera nudi širok spektar aktivnosti za posjetitelje, uključujući šetnje po stazama koje vode kroz netaknutu prirodu, vožnje brodicama po jezerima, vožnje vlakom kroz park te mogućnosti za fotografiranje i promatranje divljeg svijeta (Vidaković, 1989.). Plitvička jezera su dom brojnim biljnim i životinjskim vrstama, uključujući endemske vrste koje se mogu vidjeti samo na ovom području. Očuvanje ovog unikatnog ekosustava privlači posjetitelje koji su zainteresirani za ekologiju i biodiverzitet.

4.2. Utjecaj turizma u NP Plitvička jezera na lokalni ekonomski razvoj

Nacionalni park Plitvička jezera jedno je od najposjećenijih turističkih odredišta u Hrvatskoj. Područje njegovog utjecaja dugo već prelazi nacionalne granice, što se ogleda i u strukturi posjetitelja, gdje su većinom posjetitelji iz inozemstva. Park spada u takozvane „must go“ destinacije (Talić, 2018.), odnosno destinacije koje se moraju posjetiti, što se i u razdoblju od 2001.-2023.g. odrazilo na broj njegovih posjetitelja.

Turizam u Nacionalnom parku Plitvička jezera ima ključnu ulogu u lokalnom ekonomskom razvoju. Turizam u NP Plitvička jezera stvara mnogo radnih mjesta za lokalno stanovništvo. To uključuje poslove u sektorima kao što su ugostiteljstvo,

smještaj, prijevoz, trgovina suvenirima, održavanje parka i vođenje tura. Povećana potražnja za uslugama i proizvodima u turističkom sektoru potiče razvoj malih i srednjih poduzeća u okolnim područjima (Božičević, 2005.). Ovo uključuje restorane, trgovine suvenirima, obrte koji proizvode tradicionalne proizvode i sl. Povećana potražnja turista za smještajem, hranom, i ostalim uslugama potiče ulaganje u infrastrukturu, poput hotela, restorana, javnog prijevoza i cesta.

Statistički podaci za to razdoblje ukazuju na konstantan trend rasta koji je poremećen 2020. godine radi globalne pandemije COVID-19 koja je značajno poremetila trend rasta posjetitelja u turizmu radi restrikcija putovanja, zatvaranja događanja i ograničenja okupljanja, te podaci ukazuju na drastičan pad posjetitelja za 2020. i 2021. godinu, ali i naredne dvije godine bilježe manji broj posjetitelja nego u razdoblju prije pandemije što ukazuje da oporavak i dalje traje. U 2001. godini park je posjetilo više od pola milijuna posjetitelja, i trend je nastavio rasti te je 2005. godine prešao 850 000 posjetitelja (NP Plitvička jezera, 2024.). Primijećeno je da najviše individualnih posjetitelja dolazi tijekom vrhunca turističke sezone, tijekom srpnja i kolovoza, s druge strane broj turističkih grupa najveći je za vrijeme predsezone i poštsezone, odnosno u proljeće i jesen. Sve navedeno ukazuje da su Plitvička jezera izrazito turistički valorizirana te da imaju veliku turističku vrijednost.

Na temelju podataka za razdoblje od 2018. do 2023. godine uočava se drastičan pad posjetitelja radi pandemije COVID-19, ali i izuzetan porast broja posjetitelja u 2022. godini od ukupno 1.160.884 posjetitelja što je porast od 44,2% u odnosu na 2021.godinu.

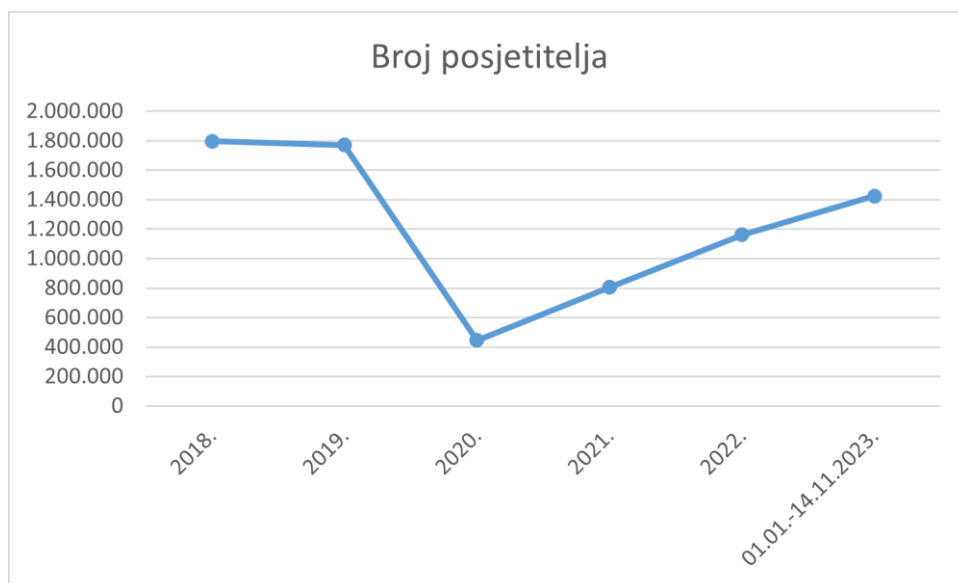
Tablica 3. Broj posjetitelja Nacionalnog parka od 2018. - 2023. godine

BROJ POSJETITELJA NACIONALNOG PARKA OD 2018. DO 2023. GODINE						
GODINA	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023
UKUPNO	1.796.670	1.771.523	445.841	804.800	1.160.884	1.424.730

Izvor: Vlastita obrada prema podacima: Broj posjetitelja Nacionalnog parka od 2018. do 14.11.2023. godine, NP Plitvička jezera, Odjel plana i analize, 2023.

Na temelju podataka iz tablice 2. uočava se drastičan kontinuirani rast nakon 2021. godine, te od 1.1. do 14.11.2023. godine. Najmanji broj posjetitelja zabilježen je 2020.godine kada je i započela pandemija i broj posjetitelja je pao za čak 74,8% u odnosu na prethodnu godinu, no uspoređujući broj posjetitelja 2020. godine i zadnje promatrane godine odnosno 2023., uočava se povećanje za skoro milijun posjetitelja. U prvoj promatranoj godini (2018.) NP Plitvička jezera ostvarili su rekordan broj posjetitelja odnosno 1 796 670 posjetitelja. 2022. godine ostvarili su 1.160.884 posjetitelja, od čega su 17,6% posjetitelji iz Hrvatske te 82,9% iz inozemstva.

Grafikon 2. Broj posjetitelja Nacionalnog parka od 2018.do studenog 2023.godine

Izvor: Vlastita obrada prema podacima: Broj posjetitelja tj. Broj prodanih ulaznica ZA razdoblje, NP Plitvička jezera 2023.

Temeljem podataka iz grafikona 2. jasno je primjetno da je linija najstrmija u razdoblju od 2018. do 2019.godine, što implicira da je 2018. ostvaren najveći broj dolaska za promatrano razdoblje. Primjećuje se veliki iznenadni pad linije na grafikonu 2020.godine, što je posljedica pandemije COVID-19.

Već sljedeće godine, 2021. uočava se strmija linija tj. Povećanje broja prodanih ulaznica u odnosu na godinu prije (2020.) a isti je veći čak za 80,49%. Usporedimo li ga brojem prodanih ulaznica u 2020. godini jasno je vidljivo da je zabilježen značajan porast broja posjetitelja, što je istaknuto i jasnije prikazano na grafikonu 1.

Plitvička jezera imaju jako veliki značaj u kontekstu lokalnog ekonomskog razvoja s obzirom na to da su smještena u većinski nerazvijenom području, što čini njihov utjecaj još izraženijim u poticanju ekonomske revitalizacije i unaprjeđenje životnih uvjeta lokalnog stanovništva (Vidaković, 2003.). Turizam na NP Plitvička jezera značajno doprinosi lokalnom gospodarstvu i ekonomskom razvoju putem raznih kanala. Prihodi od ulaznica, smještaja, gastronomske ponude i drugih turističkih usluga koje direktno utječu na povećanje prihoda lokalnih poduzetnika. Osim toga, turizam potiče rast malih i srednjih poduzeća poput restorana, suvenirnica i usluge vodiča, čime se stvaraju nova radna mjesta. U 2022. godini u NP Plitvička jezera bilo je ukupno 896 zaposlenih, od toga 664 na neodređeno i 232 na određeno (NP Plitvička jezera, 2022.).

Povećanje turističke aktivnosti također potiče razvoj infrastrukture, poput cesta, hotela, i rekreacijskih sadržaja, što dodatno potiče lokalno gospodarstvo. U smještajnim kapacitetima u NP (hoteli i kampovi) 2022. godine ostvareno je 133.944 noćenja (NP Plitvička jezera, 2024.). Također u 2022. godini rekonstruirali su dva restorana u parku. Takva ulaganja ne samo da poboljšavaju kvalitetu života lokalnog stanovništva, već i stvaraju nove prilike za zapošljavanje i poduzetništvo. Plitvička jezera kroz turizam potiču ruralni razvoj stvaranjem prilika za lokalne OPG-ove odnosno obiteljska poljoprivredna gospodarstva i seoski turizam. Također s razvojem turizma dolazi i do potrebe za obrazovanjem lokalne radne snage, što može rezultirati jačim kapacitetom rada, unapređujući kvalifikacije i stručnost lokalnog stanovništva.

4.3. Utjecaj turizma u NP Plitvička jezera na nacionalni i regionalni ekonomski razvoj

Turizam ima izuzetno važan značaj za Republiku Hrvatsku, on čini značajan udio u BDP-u Hrvatske, pridonoseći tako povećanju nacionalnog bogatstva. To nam dokazuje podatak da 2019. godine udio turizma bio je 11,8% ukupnog BDP-a (DZS, 2024.), sljedeće dvije godine (2020. i 2021.) taj postotak se smanjio zbog pandemije COVID-19, no čak i tada udjel turističkih prihoda od turizma u BDP-u bio je najveći u Europskoj uniji.

Prihodi od turizma koriste se za financiranje javnih usluga, infrastrukturnih projekata i obrazovanja. JU Nacionalni park Plitvička jezera je 2021. godine ostvario ukupan prihod od 113.289.146,16 kn, a 2022. godine 112.429.649,72 kn (NP Plitvička jezera, 2024.). Nacionalni park Plitvička jezera nalaze se većim dijelom u Ličko-senjskoj županiji (90,7%) a manjim dijelom na području Karlovačke županije (9,3%). Ličko-senjska županija je 2018.godine imala BDP po stanovniku 68,79kn što je ispod prosjeka u RH (HGK, 2020.). Najveći gospodarski razvoj u Ličko-senjskoj županiji imaju gradovi; Gospić, Novalja, Senj i Otočac, dok su općine slabo razvijene.

Tijekom 2022. godine, Nacionalni park Plitvička jezera je pokrenuo i završio niz istraživačkih, stručnih i znanstvenih projekata, čime je demonstrirana posvećenost očuvanju prirode i okoliša. Ukupno je pokrenuto 7 istraživačkih i stručnih projekata i monitoringa, dok je 11 stručnih i znanstvenih istraživanja uspješno završeno (JU NP Plitvička jezera, 2022.). Tijekom godine, aktivno je provedeno oko 86 istraživanja i monitoringa. Osim toga, poduzete su različite akcije zaštite okoliša, uključujući čišćenje otpada iz lokaliteta i speleoloških objekata, čišćenje jezera i vodotoka, čišćenje šumskih cesta radi poboljšanja prohodnosti te uklanjanje invazivnih vrsta riba i makrovegetacije. Uz to, obilježeni su važni datumi u zaštiti prirode i okoliša, održane su radionice i edukativni programi za učenike, provedena su stručna vođenja i prezentacije za posjetitelje, te su organizirani programi poput Mladih čuvara prirode i volonterskog programa Zeleni čuvar. Nacionalni park Plitvička jezera je privukao značajan broj posjetitelja tijekom 2022. godine, ukupno 1.160.884, od čega je 17,61% bilo domaćih posjetitelja, dok je 82,39% bilo stranih posjetitelja završeno (JU NP Plitvička jezera, 2022.). Od ukupnog broja ulaznica, 41,60% ih je prodano putem online prodaje. Također, u smještajnim kapacitetima pod upravom

javne ustanove ostvareno je 133.944 noćenja završeno (JU NP Plitvička jezera, 2022.).

Tablica 4. Usporedba prihoda NP Plitvička jezera i NP Ličko – senjske županije 2019. – 2023. godine

	2019	2020	2021	2022	2023
Prihodi NP Plitvička jezera	1,56	1,33	1,76	1,74	1,85
Prihodi Ličko-senjske županije	54,13	56,72	59,87	61,42	62,17

Izvor: izrada autorice prema podacima NP Plitvička jezera, 2024. i HGK, 2020.

Među značajnijim investicijskim projektima provedenim tijekom 2022. godine ističe se rekonstrukcija cafe bara Poljana, koji je prenamijenjen u restoran tipa "steak house", te su započeli radovi na rekonstrukciji restorana Borje. Ovi projekti dodatno pridonose unaprjeđenju ponude i infrastrukture Nacionalnog parka Plitvička jezera, pružajući posjetiteljima još kvalitetnije iskustvo i podržavajući lokalnu ekonomiju.

Zanimljiva činjenica koja ukazuje na važnost Nacionalnog parka Plitvička jezera je ta da izuzetak među općinama predstavlja Općina Plitvička jezera koja je po pojedinim pokazateljima iznad prosjeka Županije. Turizam u Ličko-senjskoj županiji ponajviše ovisi o nacionalnim parkovima i primorskom dijelu. Po broju dolazaka turista, NP Plitvička jezera uvjerljivo ima glavnu ulogu. U 2018. godini najveći stupanj iskorištenja smještajnih kapaciteta ostvaren je na području TZO Plitvička jezera (25,84 %), što je gotovo dvostruko više u odnosu na iskorištenost kapaciteta gledano na razini cijele Ličko-senjske županije (13,68 %) (HGK; 2020.). Razvijen turistički sektor privlači investicije, domaće i strane. Investicije u hotele, infrastrukturu i turističke atrakcije potiču rast i razvoj povezanih industrija, što je od velike važnosti za slabije razvijena područja u RH kao što je Ličko-senjska županija. Prošle godine, odnosno 2023. Nacionalni park privukao je milijun i 500 tisuća posjetitelja (NP Plitvička jezera, 2024.), što rezultira povećanjem noćenja u regiji koje ima pozitivan učinak na lokalnu ekonomiju.

Turizam u NP Plitvička jezera dovodi do povećanja prihoda na nacionalnoj razini kroz turističke takse, poreze i ostale prihode od turističkih aktivnosti. Ovi prihodi mogu biti značajan izvor financiranja za državni proračun. Turizam generira veliki broj radnih mjesta kako u samom nacionalnom parku, tako i u okolnim područjima (Jadrešić, 2001.). To uključuje poslove u sektorima kao što su ugostiteljstvo, smještaj,

prijevoz, trgovina suvenirima, održavanje parka i vođenje tura. Povećana potražnja turista za smještajem, hranom i ostalim uslugama potiče ulaganje u infrastrukturu, poput hotela, restorana, javnog prijevoza i cesta. Ovo ne samo da poboljšava turističku ponudu, već i potiče razvoj cjelokupne infrastrukture u regiji.

Turizam potiče razvoj malih i srednjih poduzeća u regiji, uključujući restorane, trgovine suvenirima, prijevozne usluge i obrte koji proizvode tradicionalne proizvode (Galičić i Laškarin, 2015.). Ovo stvara nove poslovne prilike i doprinosi diverzifikaciji lokalne ekonomije. Turistički dolasci u Nacionalni park Plitvička jezera potiču povećanu potrošnju na lokalnom nivou, što koristi različitim sektorima, uključujući ugostiteljstvo, trgovinu, prijevoz i usluge. Osim toga, privlačenje turista može potaknuti investicije u različite industrije i projekte u regiji.

Turizam u NP Plitvička jezera stoga ne samo da potiče ekonomski rast i razvoj u nerazvijenom području, već pruža i prilike za sveobuhvatni razvoj zajednice, poboljšavajući i unapređujući životni standard lokalnog stanovništva.

4.4. Održiva turistička valorizacija JU NP Plitvička jezera

Održivi turizam je oblik turizma koji se fokusira na dugoročnu održivost, balansirajući ekonomske, sociokulturne i ekološke aspekte. Cilj održivog turizma je zadovoljiti potrebe turista, a istovremeno očuvati prirodno okruženje, smanjiti negativne utjecaje na okoliš i poštivati ekonomsku kulturu (Geić, 2011.). Razvoj održivog turizma u RH teži poboljšanju kvalitete života i radnih uvjeta lokalnog stanovništva, pridonoseći ekonomskom i društvenom napretku društva u cjelini. Turistička valorizacija Nacionalnog parka Plitvička jezera odvija se kroz održivo upravljanje prirodnim resursima, kako bi posjetitelji imali pozitivno iskustvo. To uključuje promicanje ekološke svijesti, upravljanje posjetiteljskim tokovima radi očuvanja okoliša te poticanje lokalne ekonomske dobrobiti.

Održiva turistička valorizacija Javne ustanove Nacionalnog parka Plitvička jezera ključna je za očuvanje prirodnih i kulturnih resursa ovog jedinstvenog područja, dok istovremeno omogućuje posjetiteljima da uživaju u prirodnim ljepotama parka.

„Nacionalni park Plitvička jezera ostat će Svjetska prirodna baština UNESCO-a, hrvatski predvodnik u očuvanju i promicanju jedinstvenih prirodnih i kulturnih vrijednosti u njihovoj valorizaciji kroz održivi turizam na dobrobit regije, lokalne zajednice i zadovoljstvo posjetitelja.“ (NP Plitvička jezera, 2024.). Vizija predstavlja temeljni okvir za donošenje razvojnih odluka u Parku te sve aktivnosti moraju voditi njezinu ostvarenju. Kako bi se vizija ostvarila utvrđeni su sljedeći ciljevi (NP Plitvička jezera, 2024.):

- Očuvati jedinstvenu kršku biološku raznolikost omogućavajući nesmetane prirodne procese te osiguravajući zaštitu područja s neznatnim ljudskim utjecajem.
- Suradnja lokalne zajednice i uprave Parka u planiranju i provođenju lokalnog razvoja.
- Osiguravanje dostupnosti istinskog doživljaja prirodnih vrijednosti Parka za posjetitelje

Krajem 2023. godine Plitvička jezera postala su prvi nacionalni park u Hrvatskoj sa Green destination nagradom za održivost, zahvaljujući primjenjivanju načela održivosti u praksi. „Green Destinations nagrada promovira održive turističke destinacije na međunarodnom nivou. „Radi se o sveobuhvatnom procesu certificiranja održivih destinacija u svijetu, koji obuhvaća četiri sastavnice održivog razvoja – društvenu, okolišnu, ekonomsku i kulturnu. Nekoliko je razina Green Destinations nagrada, ovisno o broju prikupljenih bodova prilikom procesa certificiranja. Turističkim destinacijama koje sudjeluju u certificiranju tako se dodjeljuje brončana, srebrna, zlatna ili platinasta oznaka. Turističkim destinacijama u svijetu do sada je dodijeljeno više od 120 certifikata, dok su u Hrvatskoj prema Green Destinations modelu certificirane samo tri destinacije. Uz Plitvička jezera kao turističku destinaciju, Green Destinations nagradu imaju samo Međimurska županija te Grad Mali Lošinj“ (NP Plitvička jezera, 2024.). Ovu uglednu nagradu dodjeljuje Green Destinations, globalna neprofitna organizacija sa sjedištem u Nizozemskoj. Njihov fokus je unapređenje održivog razvoja destinacija i turističkih dionika, te promocija njihove prepoznatljivosti na globalnoj razini. Organizacija Green Destinations posvećena je razvoju održivog i odgovornog turizma prema načelima

UN-ovih ciljeva Globalnog vijeća za održivi turizam, uživajući iznimno visok ugled među turistima i dionicima razvoja turizma.

Slika 3. Green Destinations

Izvor: NP Plitvička jezera (2024): Green Destinations, dostupno na <https://np-plitvicka-jezera.hr/en/green-destinations/>, pristupljeno 06.03.2024.

Od 2023. godine Plitvička jezera nositelj su i ZelEn certifikata koji potvrđuje da je 100% korištene električne energije dobiveno iz obnovljivih izvora. Na taj način, Nacionalni park Plitvička jezera električnu energiju nabavlja iz certificiranih hidroelektrana pri čemu je posebna pozornost posvećena dokazima o neškodljivosti utjecaja elektrana na okoliš kao i zbrinjavanju opasnog otpada (NP Plitvička jezera, 2024.). Nacionalni park teži „Zero waste“ strategiji, te je 2015. godine započeo proces izbacivanja plastike iz poslovanja, također 2018. godine Nacionalni park Plitvička jezera uveo je novu rasvjetu kojom se koristi LED tehnologija koja je programirana na način da tokom noći radi sa samo 40% intenziteta što rezultira uštedom ali je i povoljnije za životinjski svijet.

Fokusna područja uključivala su ciljeve održivog razvoja, Agendu 2030. i stupove održivog razvoja koji se odnose na društveni napredak, gospodarski razvoj i okoliš (naravno uključujući zaštitu okoliša). Najnovije izvješće o globalnoj agendi za održivi razvoj nažalost pokazuje nedostatke u okviru 17 ciljeva održivog razvoja i njihovih ciljeva, te naglašava potrebu za jačanjem ovih napora na globalnoj razini u sljedećih 7 godina. Samim time sve veća važnost pridaje se aktivnostima usmjerenim na poboljšanje održivosti koje provode pojedine destinacije, zaštićena područja te hotelsko-ugostiteljski objekti, a Green Destinations je izvrstan primjer organizacije koja pruža izvrsnu osnovu i alate za procjenu održivosti.

Kao Nacionalni park koji je pod zaštitom UNESCO-a, od velike je važnosti jačanje svijesti o održivom turizmu i očuvanje prirode odnosno poticanje ekoturizma.

5. EKONOMSKI UTJECAJ NACIONALNOG PARKA PLITVIČKA JEZERA

Nacionalni park Plitvička jezera, smješten na granici Gorskog kotara i Like, nije samo turistička destinacija, već i ekonomski pokretač cijelog područja. U ovom poglavlju istražit će se ekonomski aspekti ovog izvanrednog prirodnog rezervata. Analizirat će se kako Nacionalni park Plitvička jezera utječe na lokalnu i nacionalnu ekonomiju, istražiti različite sektore koji su povezani s njegovim postojanjem te razumjeti šire implikacije njegova ekonomskog doprinosa. Potrebno je naglasiti važnost Plitvičkih jezera kao ekonomske snage, istovremeno ističući izazove i prilike s kojima se suočava ovo jedinstveno prirodno blago.

5.1. Multiplikativni ekonomski efekti razvoja turizma u NP Plitvička jezera

U proteklim desetljećima, turistička ponuda u općini Plitvička Jezera doživjela je značajne promjene kako bi zadovoljila sve veći interes turista i prilagođene potrebe suvremenih putnika. Ovaj razvoj nije samo rezultat izvanrednih prirodnih resursa, već i predanosti lokalnih zajednica, turističkih djelatnika te institucija u poboljšanju infrastrukture, kvalitete usluga i održivosti turizma.

Razvoj turizma u Nacionalnom parku Plitvička Jezera ne samo da predstavlja izvor prihoda za lokalnu zajednicu već ima i značajne multiplikativne ekonomske efekte koji se protežu kroz različite sektore gospodarstva. U kontekstu multiplikativnih ekonomskih učinaka razvoja turizma Nacionalnog parka, potrebno je analizirati situacijsko stanje općine Plitvička jezera. Općina Plitvička Jezera smještena je u unutrašnjosti Hrvatske, otprilike 140 km jugozapadno od glavnog grada Zagreba (Općina Plitvička jezera, 2023.). Ovo područje obuhvaća ukupno 296 četvornih kilometara i proteže se duž granice s Bosnom i Hercegovinom, obuhvaćajući slikovite krajolike šuma, jezera, planina te bogatih vodnih resursa. U općini Plitvička Jezera živi ukupno 3.649 stanovnika, s gustoćom naseljenosti od 8 stanovnika po četvornom

kilometru (Općina Plitvička jezera, 2023.). Od ukupnog stanovništva općine, njih 58% je stalno zaposleno.

Tablica 5. Ekonomski pokazatelji razvoja općine Plitvička jezera

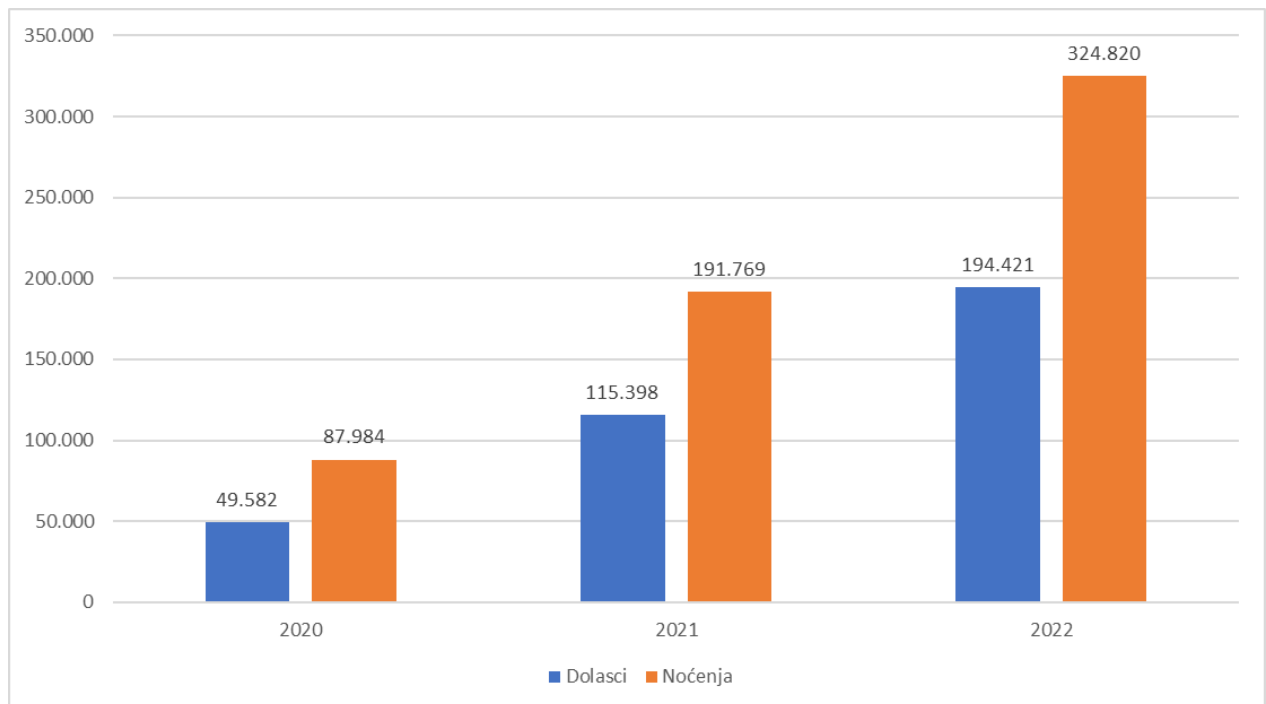
Broj stanovnika/gustoća	3.649 stanovnika/8 stanovnika/km ²
Broj zaposlenih	2.149
Broj poduzetnika	26
Prihodi općinskog proračuna	4,35 milijuna eura
BDP per capita (procjena)	14.305 eura

Izvor: izrada i projekcije autorice prema podacima Općine Plitvička jezera

Turizam predstavlja ključnu ekonomsku granu Općine Plitvička Jezera. Nacionalni park, kao glavna turistička atrakcija, donosi značajan prihod kroz prodaju ulaznica, usluge smještaja, ugostiteljske objekte te prodaju suvenira. Međutim, ovakva izražena ovisnost o turizmu nosi i određene izazove, uključujući potrebu za održivim upravljanjem brojem posjetitelja, zaštitom prirodne baštine te prilagodbom infrastrukture. Poljoprivreda također ima svoj udio u gospodarstvu općine, iako u manjoj mjeri u usporedbi s turizmom (Općina Plitvička jezera, 2023.). Lokalno stanovništvo se bavi tradicionalnim oblicima poljoprivrede, uzgojem stoke i proizvodnjom domaćih proizvoda. Očuvanje poljoprivredne tradicije važno je za očuvanje ruralnog karaktera područja, ali istovremeno predstavlja izazov u uvjetima sveprisutne turističke orijentacije. Istočni dio općine karakterizira manje naseljeno područje s ruralnim obilježjima, gdje se stanovništvo bavi poljoprivredom, stočarstvom i drvnom industrijom. Ovaj dio općine pruža kontrast turistički intenzivnim dijelovima te ukazuje na raznolikost ekonomske strukture.

Jedan od ključnih pokazatelja turizma u Općini Plitvička Jezera jest broj posjetitelja Nacionalnog parka Plitvička Jezera. Svake godine, milijuni turista iz svih dijelova svijeta dolaze kako bi doživjeli jedinstvenu ljepotu kaskada, jezera i šuma. Statistike posjećenosti prate dinamiku tijekom godine, s ljetnim mjesecima koji bilježe vrhunac turističke aktivnosti, dok jesen i proljeće privlače posjetitelje u potrazi za mirnijim doživljajem prirode.

Grafikon 3. Dolasci i noćenja turista u općini Plitvička jezera od 2020. – 2022. godine

Izvor: izrada autorice prema podacima TZ Plitvička jezera

Prihodi od turizma čine značajan dio ekonomske strukture Općine Plitvička Jezera. Prihodi od ulaznica za Nacionalni park, smještajni kapaciteti, ugostiteljske usluge te prodaja suvenira predstavljaju ključne izvore prihoda. Statistički podaci o prihodima omogućuju detaljnu analizu financijske održivosti i doprinosa turizma lokalnom gospodarstvu, pružajući uvid u ekonomsku važnost turističke industrije za regiju.

Tablica 6. Struktura smještajnih kapaciteta u općini Plitvička jezera 2022. godine

vrsta objekta	dolasci domaći	dolasci strani	dolasci ukupno	noćenja domaći	noćenja strani	noćenja ukupno
objekti u domaćinstvu	3.923	88.321	92.244	7.721	152.970	160.691
hoteli	13.295	56.234	69.529	21.708	83.415	105.123
kampovi	1.501	14.167	15.668	2.984	28.279	31.263
ostali ugostiteljski objekti za smještaj	1.336	14.852	16.188	2.365	24.027	26.392
objekti na OPG-u (seljačkom domaćinstvu)	104	688	792	209	1.142	1.351
nekomercijalni plovni objekt	0	0	0	0	0	0
nekomercijalni smještaj	0	0	0	0	0	0
ostalo	0	0	0	0	0	0
plovni objekt	0	0	0	0	0	0
restorani	0	0	0	0	0	0
ukupno	20.159	174.262	194.421	34.987	289.833	324.820

Izvor: TZ Plitvička jezera (2022): IZVJEŠĆE O IZVRŠENJU PROGRAMA RADA TURISTIČKE ZAJEDNICE OPĆINE PLITVIČKA JEZERA ZA 2022. GODINU, dostupno na <https://www.discoverplitvice.com/wp-content/uploads/IZVJESCE-O-IZVRSENJU-PROGRAMA-RADA-ZA-2022.-GODINU-1.pdf>, pristupljeno 07.03.2024., str. 7

Zapošljavanje je još jedan važan statistički pokazatelj povezan s turizmom. Turistička industrija pruža brojna radna mjesta u sektorima poput ugostiteljstva, smještaja, prijevoza te usluga koje podržavaju turističku infrastrukturu. Ovi statistički podaci pomažu u praćenju utjecaja turizma na zapošljavanje lokalnog stanovništva te u planiranju obrazovnih programa i obuka kako bi se zadovoljile potrebe tržišta rada. Najveći broj zaposlenih je u Javnoj ustanovi Nacionalni park Plitvička jezera. Ta ustanova ostvaruje prihode kroz organizaciju posjeta i doček posjetitelja, pružanje smještajnih i ugostiteljskih usluga (uključujući četiri hotela, dva kampa te nekoliko

restorana), kao i putem trgovačkih aktivnosti. Javna ustanova zapošljava otprilike 700 stalnih radnika, dok se tijekom sezone posjeta angažira još oko 400 sezonskih radnika (NP Plitvička jezera, 2019.). Najveća potreba za radnicima javlja se u odjelu prihvata posjetitelja i u sektoru ugostiteljstva tijekom turističke sezone.

Pored broja posjetitelja, prihoda i zapošljavanja, važno je pratiti i druge pokazatelje poput duljine boravka turista, strukture turističke potrošnje te utjecaja na okoliš. Dulji boravci često znače veći ekonomski doprinos, dok analiza potrošnje omogućuje usmjeravanje marketinških strategija prema potrebama posjetitelja. Održivost turizma ključna je tema koja se odražava i u statističkim podacima. Praćenje utjecaja turizma na okoliš, kao i implementacija mjera očuvanja prirodne baštine, važno je kako bi se osiguralo da turizam ne narušava ekosustav nego ga čuva za buduće generacije.

Razvoj turizma u NP Plitvička Jezera potiče rast u sektorima povezanim s turizmom, kao što su smještaj, ugostiteljstvo, prijevoz i trgovina suvenirima. Povećana potražnja za ovim uslugama rezultira rastom poslovanja u tim sektorima, što dovodi do otvaranja novih radnih mjesta i povećanja prihoda za lokalne poduzetnike. Na primjer, povećana potražnja za smještajem potiče izgradnju novih hotela, privatnih apartmana i kampova, dok rast turističke potrošnje potiče razvoj restorana, trgovina i drugih uslužnih djelatnosti. Turizam u NP Plitvička Jezera potiče razvoj infrastrukture u regiji. Povećana potražnja za turističkim uslugama zahtijeva poboljšanje cestovne, vodovodne i energetske infrastrukture kako bi se zadovoljile potrebe posjetitelja. Osim toga, investicije u turističke objekte potiču razvoj lokalne gradnje i arhitekture te potiču ulaganja u obnovu i održavanje kulturne i prirodne baštine regije.

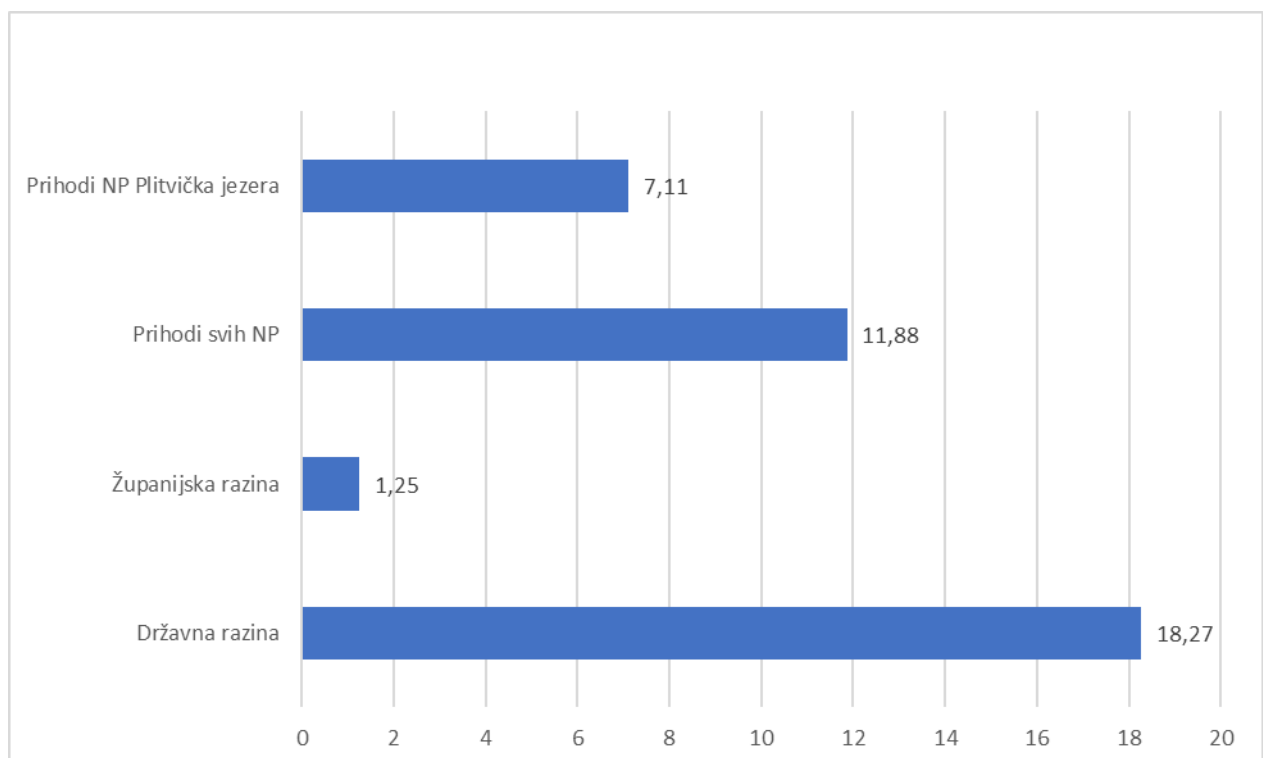
Turizam u NP Plitvička Jezera ima pozitivan utjecaj na druge sektore gospodarstva, kao što su poljoprivreda, obrt i umjetnost. Povećana potražnja za lokalnim proizvodima, tradicionalnom hranom i ručno izrađenim suvenirima potiče rast ovih sektora, pružajući dodatne mogućnosti zapošljavanja i povećavajući prihode za lokalne proizvođače i obrtnike. Turizam u NP Plitvička Jezera doprinosi jačanju lokalne zajednice i očuvanju kulturnog identiteta. Turizam promovira lokalnu kulturu, tradiciju i običaje, potičući suradnju između lokalnog stanovništva i turista te

promovirajući razumijevanje i poštovanje različitih kultura. Osim toga, turizam pruža prilike za lokalno angažiranje kroz volontiranje, obrazovanje i kulturne aktivnosti, jačajući povezanost i zajedništvo u regiji.

5.2. Ukupan ekonomski potencijal zaštićenih područja u Hrvatskoj

Ukupan ekonomski potencijal zaštićenih područja u Hrvatskoj je značajan, s obzirom na bogatstvo prirodnih resursa i kulturne baštine koje ti prostori pružaju. Nacionalni parkovi, parkovi prirode i ostala zaštićena područja imaju važnu ulogu u privlačenju turista, poticanju lokalnog gospodarstva te očuvanju biološke raznolikosti i prirodnih ekosustava. Turizam u zaštićenim područjima predstavlja jedan od najznačajnijih ekonomskih čimbenika. Posjetitelji dolaze iz cijelog svijeta kako bi doživjeli jedinstvene prirodne ljepote, obavili aktivnosti na otvorenom i istražili kulturno-povijesne znamenitosti (Bakarić et al., 2023.). Ovo stvara potražnju za smještajem, ugostiteljskim uslugama, prijevozom i raznim turističkim aktivnostima, što dovodi do stvaranja radnih mjesta i generiranja prihoda za lokalne zajednice.

Grafikon 4. Ukupni prihodi javnih ustanova i nacionalnih parkova u Hrvatskoj 2022. godine – usporedba

Izvor: izrada autorice prema podacima NP Plitvička jezera, Općine Plitvička jezera i Ministarstva gospodarstva

Iz grafikona 4. je razvidno kako se ukupni ekonomski potencijal zaštićenih područja Hrvatske ostvaruje u kontekstu ukupnih prihoda zaštićenih područja. U tom smjeru prikazani su ukupni prihodi javnih ustanova u Hrvatskoj na nacionalnoj i županijskoj razini, ukupni prihodi nacionalnih parkova u Hrvatskoj te ukupni prihodi NP Plitvička jezera, da bi se dobio uvid u ekonomsku snagu NP Plitvička jezera u odnosu na ukupan ekonomski značaj zaštićenih područja Hrvatske.

U odnosu na državnu razinu, ukupni prihodi NP Plitvička jezera imaju udio u istoj od 65%, gdje je iz ovog podatka razvidno kako NP Plitvička jezera imaju najviše ukupne prihode kao javna ustanova od svih drugih zaštićenih područja u Hrvatskoj. Također je udio njihovih prihoda u ukupnim prihodima svih nacionalnih parkova 59%.

Osim turizma, zaštićena područja pružaju mogućnosti za razvoj ekološki osviještenih industrija poput ekoturizma, održive poljoprivrede i ekološke proizvodnje. Očuvanje prirodnih resursa omogućuje dugoročni razvoj ovih sektora i stvaranje novih poslovnih prilika. Drugi ekonomski potencijal zaštićenih područja leži u istraživanju i edukaciji. Znanstvena istraživanja u ovim područjima pružaju važne uvide u biološku raznolikost, geološke formacije i klimatske promjene, što može imati primjenu u različitim industrijama i sektorima (Bakarić et al., 2023.). Osim toga, edukacija posjetitelja o važnosti očuvanja prirode i ekoloških sustava može potaknuti promjenu ponašanja i podizanje svijesti o održivom razvoju.

Zaštićena područja u Hrvatskoj imaju ogroman ekonomski potencijal koji se može iskoristiti na različite načine kako bi se promovirao održivi razvoj, podržala lokalna zajednica i očuvala prirodna i kulturna baština za buduće generacije.

6. ZAKLJUČAK

Nacionalni park Plitvička Jezera ostaje neupitno najveća turistička atrakcija na ovom području. Njegova jedinstvena prirodna ljepota i svjetska prepoznatljivost privlače veliki broj posjetitelja iz cijelog svijeta. Međutim, fokusiranost na jednu atrakciju može dovesti do preopterećenja i negativnih utjecaja na okoliš. Iako postoji znatna potreba za poboljšanjem turističke infrastrukture, uključujući ceste, smještajne kapacitete i druge usluge, trenutno stanje sugerira da su neka od tih pitanja već prepoznata. Ovaj sektor zahtijeva temeljite promjene kako bi se olakšao pristup destinaciji i unaprijedile turističke usluge.

Nacionalni park Plitvička Jezera, kao izvanredna prirodna atrakcija Hrvatske, igra ključnu ulogu u lokalnom ekonomskom razvoju. Njegova prepoznatljivost i privlačnost privlače ogroman broj turista iz cijelog svijeta, što stvara značajne ekonomske prilike za regiju. Kroz prodaju ulaznica, usluge smještaja, ugostiteljstvo i prodaju suvenira, Nacionalni park generira prihode koji značajno doprinose lokalnoj ekonomiji. Važno je istaknuti da ekonomski utjecaj Nacionalnog parka Plitvička Jezera ide mnogo dalje od direktnih prihoda koje generira. Turizam u ovom području potiče razvoj povezanih sektora kao što su građevinarstvo, trgovina, poljoprivreda i obrt. Povećana potražnja za turističkim uslugama zahtijeva razvoj infrastrukture, što rezultira investicijama i stvaranjem novih radnih mjesta.

Iako postoji izazov u očuvanju ekosustava i sprečavanju prekomjerne posjećenosti, važno je naglasiti da odgovorno upravljanje turizmom može osigurati dugoročnu održivost Nacionalnog parka i lokalne zajednice. Inicijative usmjerene prema očuvanju prirodne baštine, upravljanju posjetiteljima i promicanju ekološki osviještenog turizma ključne su za očuvanje bogatstva Nacionalnog parka Plitvička Jezera za buduće generacije. Nacionalni park Plitvička Jezera ima izuzetan ekonomski utjecaj na lokalnu zajednicu, pružajući ne samo ekonomske prilike već i kulturno-biološku vrijednost i identitet. Stoga je važno nastaviti ulagati u održivi razvoj turizma kako bi se osiguralo da Nacionalni park Plitvička Jezera ostane dragulj Hrvatske i svjetska turistička destinacija dugi niz godina.

Turistička valorizacija Nacionalnog parka Plitvička Jezera predstavlja proces maksimiziranja turističkog potencijala ovog jedinstvenog prirodnog dobra kako bi se osiguralo održivo korištenje resursa, promovirala svjetska prepoznatljivost destinacije i pružila bogata turistička iskustva posjetiteljima. Ova valorizacija temelji se na različitim pristupima i strategijama koje uključuju zaštitu okoliša, unapređenje infrastrukture, razvoj turističkih proizvoda i usluga te promociju destinacije na nacionalnom i međunarodnom tržištu. Jedan od ključnih aspekata turističke valorizacije Nacionalnog parka Plitvička Jezera je očuvanje njegove prirodne ljepote i ekološke vrijednosti. Ovo uključuje implementaciju mjera zaštite okoliša i održavanje ekosustava kako bi se osiguralo da turizam ne narušava prirodnu ravnotežu i biološku raznolikost područja. Edukacija posjetitelja o važnosti očuvanja prirode također je važan dio ovog procesa.

Unapređenje infrastrukture igra ključnu ulogu u turističkoj valorizaciji Nacionalnog parka Plitvička Jezera. To uključuje poboljšanje pristupnih puteva, izgradnju turističkih objekata poput centara posjetitelja, vidikovaca i staza te osiguravanje adekvatnih smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta. Održavanje visokih standarda usluga i doživljaja za posjetitelje ključno je za stvaranje pozitivnog iskustva i promociju destinacije. Razvoj raznovrsnih turističkih proizvoda i aktivnosti doprinosi turističkoj valorizaciji Nacionalnog parka Plitvička Jezera. Osim razgledavanja vodopada i jezera, posjetiteljima se mogu pružiti različite avanturističke, rekreativne i edukativne aktivnosti poput planinarenja, vožnje biciklom, vožnje čamcem ili interpretativnih tura. Također, organizacija kulturnih događaja i manifestacija može obogatiti turističku ponudu i privući raznoliku publiku tijekom cijele godine.

Promocija Nacionalnog parka Plitvička Jezera na nacionalnom i međunarodnom tržištu ključna je za privlačenje posjetitelja i povećanje turističkog prometa. Korištenje digitalnih marketinških alata, sudjelovanje na turističkim sajmovima, suradnja s turističkim agencijama i medijska kampanja mogu pomoći u širenju svijesti o destinaciji i poticanju turističkog interesa.

Unatoč važnosti Nacionalnog parka, razvoj dodatnih turističkih atrakcija i aktivnosti ključan je za privlačenje posjetitelja tijekom cijele godine. Kulturne manifestacije, sportske aktivnosti, pustolovni turizam i lokalna gastronomija mogu pridonijeti raznovrsnosti ponude. Održivost je postala imperativ u turizmu, posebno na destinacijama s bogatom prirodnom baštinom. Plitvička Jezera trebaju intenzivirati napore kako bi očuvala svoj ekosustav, upravljala turističkim priljevom i poticala odgovorno ponašanje posjetitelja. Aktivnosti marketinga trebaju se usmjeriti na ciljanje različitih tržišta, a digitalne platforme i društvene mreže trebaju biti iskorištene za povećanje vidljivosti destinacije. Brendiranje općine Plitvička Jezera kao cjelogodišnje destinacije može privući raznoliku publiku. Lokalne vlasti, privatni sektor, organizacije civilnog društva i zajednica trebaju surađivati kako bi ostvarili održiv turistički razvoj. Razmjena iskustava i resursa ključna je za postizanje zajedničkih ciljeva.

LITERATURA

Knjige:

1. Bartolucci, B. (2013): Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva, Školska knjiga d.d., Zagreb.
2. Božičević, S. (2005): Plitvička jezera: nacionalni park, Turistička naklada, Zagreb
3. Bralić, I. (2005): Hrvatski nacionalni parkovi, Školska knjiga, Zagreb
4. Čavlek, N. (2011): Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav, Školska knjiga, Zagreb.
5. Čorak, S. (2006): Hrvatski turizam – plavo, bijelo, zeleno, Institut za turizam, Zagreb.
6. Galičić, V., Laškarin, M. (2015): Principi i praksa turizma i hotelijerstva, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Rijeka.
7. Geić, S. (2011): Selektivni oblici turizma, Ekonomski fakultet u Splitu, Split.
8. Jadrešić, V. (2001): Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni, Zbornik istraživanja, Školska knjiga, Zagreb.
9. Lay, V. (2012): Nacionalni interesi razvoja Hrvatske kroz prizmu koncepta održivog razvoja, Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar", Zagreb
10. Talić, I. (2018): Ekonomija doživljaja nacionalnih parkova, Tiskara Viatoni, Knin
11. Vidaković, P. (1989): Nacionalni parkovi i turizam, Školska knjiga, Zagreb
12. Vidaković, P. (2003): Nacionalni parkovi i zaštićena područja u Hrvatskoj, Fond za stipendiranje mladih za zaštitu prirode i turizam, Zagreb

Publikacije:

1. DZS (2024): Posjetitelji važnijih turističkih znamenitosti i atrakcija u 2011.i 2010. godini, dostupno na <https://www.dzs.hr/>, pristupljeno 06.03.2024.
2. HGK (2020): Turizam Ličko-senjske županije u brojkama, dostupno na <https://www.hgk.hr/documents/turizamlickosenjske-zupanije6033badfb0645.pdf>, pristupljeno 06.03.2024.
3. Hrvatski Sabor (2022): STRATEGIJA RAZVOJA ODRŽIVOG TURIZMA DO 2030. GODINE, NN 02/23, dostupno na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html, pristupljeno 06.03.2024.
4. JU NP Plitvička jezera (2022): Dokumenti, dostupno na <https://np-plitvicka-jezera.hr/o-nama/dokumenti/>, pristupljeno 06.03.2024.
5. MINGORP (2012): Izvješće o stanju prirode u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2013. do 2017. godine, dostupno na https://mingor.gov.hr/UserDocsImages/GLAVNO%20TAJNI%C5%A0TVO/Strategija,%20planovi%20i%20ostali%20dokumenti/Izvjesce%20o%20stanju%20prirode%20RH%202013-2017_finalno.pdf, pristupljeno 06.03.2024.
6. Ministarstvo turizma i sporta (2021): Turizam u brojkama, dostupno na <https://www.htz.hr/hr-HR/informacije-o-trzistima/analize-s-podrucja-turizma/turizam-u-brojkama>, pristupljeno 06.03.2024.
7. NP Plitvička jezera (2019): Plan upravljanja 2019, dostupno na <https://np-plitvicka-jezera.hr/wp-content/uploads/2019/10/Plan-upravljanja-NP-Plitvi%C4%8Dka-jezera.pdf>, pristupljeno 07.03.2024.
8. TZ Plitvička jezera (2022): IZVJEŠĆE O IZVRŠENJU PROGRAMA RADA TURISTIČKE ZAJEDNICE OPĆINE PLITVIČKA JEZERA ZA 2022. GODINU, dostupno na <https://www.discoverplitvice.com/wp-content/uploads/IZVJESCE-O-IZVRSENJU-PROGRAMA-RADA-ZA-2022.-GODINU-1.pdf>, pristupljeno 07.03.2024.

Znanstveni i stručni članci:

1. Bakarić, M., Landekić, M., Šporčić, M. (2023): Struktura prihoda javnih ustanova za upravljanje zaštićenim područjima u Republici Hrvatskoj, Šumarski list, Vol. 147 No. 5-6, str. 251-259

Internet izvori:

1. Bioportal (2024): Zaštićena područja RH, dostupno na <https://bioportal.hr/node/21>, pristupljeno 06.03.2024.
2. HAZU (2022): Zaštićena prirodna područja u Hrvatskoj, dostupno na <https://edutorij-admin-api.carnet.hr/storage/extracted/af0509d5-844b-4eea-bf1f-aede697f1e0a/zasticena-prirodna-podrucja-u-hrvatskoj.html>, pristupljeno 06.04.2024.
3. MINGORP (2018): Turizam u parkovima Hrvatske, dostupno na https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_c-dokumenti/180703_i_kreitmeyer_konf.pdf, pristupljeno 06.03.2024.
4. MINGORP (2024): Što je zaštićeno područje, dostupno na <https://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/sto-je-zasticeno-podrucje>, pristupljeno 06.03.2024.
5. NP Plitvička jezera (2024): Green Destinations, dostupno na <https://np-plitvicka-jezera.hr/en/green-destinations/>, pristupljeno 06.03.2024.
6. NP Plitvička jezera (2024): O nama, dostupno na <https://np-plitvicka-jezera.hr/o-nama/javna-ustanova/>, pristupljeno 06.03.2024.
7. NP Plitvička jezera (2024): Plan upravljanja do 2028., dostupno na <https://np-plitvicka-jezera.hr/wp-content/uploads/2018/12/Nacrt-Plan-upravljanja-NPPJ-2019-2018.pdf?x92898>, pristupljeno 06.03.2024.
8. NP Plitvička jezera (2024): Povijest, dostupno na <https://np-plitvicka-jezera.hr/prirodna-i-kulturna-bastina/kulturno-povijesna-bastina/povijest/>, pristupljeno 06.03.2024.
9. Općina Plitvička jezera (2024): O općini, dostupno na <https://plitvicka-jezera.hr/o-opcini/>, pristupljeno 07.03.2024.

10. Općina Plitvička jezera (2024): Područje Lika destinacije - Općina Plitvička jezera, dostupno na <https://www.lika-destination.hr/podrucje-lid/hrvatska/opcina-plitvicka-jezera>, pristupljeno 07.03.2024.
11. TZ Plitvička jezera (2024): TZO informacije, dostupno na <https://www.discoverplitvice.com/hr/>, pristupljeno 07.03.2024.

POPIS SLIKA

Slika 2. Stanje zaštićenih područja u Hrvatskoj.....	7
Slika 2. Hotelski kapaciteti NP Plitvička jezera 1920 – tih godina.....	13
Slika 3. Green Destinations.....	22

POPIS TABLICA

Tablica 1. Zaštićena područja u Republici Hrvatskoj.....	10
Tablica 2. Broj posjetitelja u zaštićenim područjima Hrvatske 2022. godine.....	14
Tablica 3. Broj posjetitelja Nacionalnog parka od 2018. - 2023. godine.....	19
Tablica 4. Usporedba prihoda NP Plitvička jezera i NP Ličko – senjske županije 2019. – 2023. godine.....	23
Tablica 5. Ekonomski pokazatelji razvoja općine Plitvička jezera.....	29
Tablica 6. Struktura smještajnih kapaciteta u općini Plitvička jezera 2022. godine....	31

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Statistika posjećenosti nacionalnih parkova Hrvatske od 2011. – 2017. godine.....	12
Grafikon 2. Broj posjetitelja Nacionalnog parka od 2018. do studenog 2023.godine.....	20
Grafikon 3. Dolasci i noćenja turista u općini Plitvička jezera od 2020. – 2022. godine.....	30
Grafikon 3. Usporedba prihoda NP Plitvička jezera i NP Ličko – senjske županije 2019. – 2023. godine.....	19
Grafikon 4. Ukupni prihodi javnih ustanova i nacionalnih parkova u Hrvatskoj 2022. godine – usporedba.....	33

SAŽETAK

Nacionalni park Plitvička Jezera predstavlja jednu od najznačajnijih turističkih atrakcija u Hrvatskoj, privlačeći ogroman broj posjetitelja iz cijelog svijeta svojom jedinstvenom prirodnom ljepotom, koja uključuje kaskade vodopada, kristalno čista jezera i netaknute šume. Ekonomski utjecaj Nacionalnog parka Plitvička Jezera iznimno je značajan za lokalnu ekonomiju. Prihodi od ulaznica, usluga smještaja, ugostiteljskih objekata i prodaje suvenira predstavljaju ključni izvor prihoda za regiju, pridonoseći rastu zapošljavanja i razvoju povezanih sektora poput građevinarstva, trgovine i poljoprivrede.

Turistička valorizacija Nacionalnog parka Plitvička Jezera usmjerena je na maksimiziranje turističkog potencijala destinacije kroz održivo korištenje resursa, unapređenje infrastrukture, razvoj turističkih proizvoda i usluga te promociju destinacije na nacionalnom i međunarodnom tržištu. Očuvanje prirodne ljepote i ekološke vrijednosti Nacionalnog parka Plitvička Jezera ključno je za dugoročnu turističku valorizaciju. Implementacija mjera zaštite okoliša, edukacija posjetitelja te održavanje ekosustava neophodni su za osiguranje održivog razvoja turizma i zaštitu prirodne baštine za buduće generacije. Unapređenje turističke infrastrukture, diversifikacija turističke ponude kroz razvoj različitih turističkih aktivnosti i manifestacija te aktivnosti marketinga i promocije ključni su elementi turističke valorizacije Nacionalnog parka Plitvička Jezera.

Nacionalni park Plitvička Jezera predstavlja izuzetan primjer turističke destinacije koja svojom jedinstvenom prirodnim ljepotama privlači veliki broj posjetitelja, doprinosi lokalnoj ekonomiji te se brine o očuvanju prirodnog okoliša. Turistička valorizacija ovog nacionalnog blaga ključna je za osiguranje održivog turizma i dugoročnog prosperiteta regije.

Ključne riječi: Plitvička jezera, turizam, ekonomski razvoj, valorizacija

SUMMARY

Plitvička Jezera National Park is one of the most important tourist attractions in Croatia, attracting a huge number of visitors from all over the world with its unique natural beauty, which includes cascading waterfalls, crystal clear lakes and pristine forests. The economic impact of the Plitvička Jezera National Park is extremely significant for the local economy. Revenues from tickets, accommodation services, catering facilities and souvenir sales represent a key source of income for the region, contributing to the growth of employment and the development of related sectors such as construction, trade and agriculture.

The tourism valorization of the Plitvička Jezera National Park is aimed at maximizing the tourist potential of the destination through sustainable use of resources, improvement of infrastructure, development of tourist products and services, and promotion of the destination on the national and international market. Preservation of the natural beauty and ecological value of the Plitvička Jezera National Park is essential for long-term tourism valorization. The implementation of environmental protection measures, the education of visitors and the maintenance of the ecosystem are necessary to ensure the sustainable development of tourism and the protection of natural heritage for future generations. Improvement of the tourist infrastructure, diversification of the tourist offer through the development of various tourist activities and manifestations, as well as marketing and promotion activities, are key elements of the tourism valorization of the Plitvička Jezera National Park.

Plitvička Jezera National Park is an exceptional example of a tourist destination that attracts a large number of visitors with its unique natural beauty, contributes to the local economy and takes care of the preservation of the natural environment. The tourism valorization of this national treasure is key to ensuring sustainable tourism and long-term prosperity of the region.

Keywords: Plitvice Lakes, tourism, economic development, valorization

